

Néhány gondolat a könyvek jövőjéről

Világszerte sok szó esik a könyv jelenlegi és - sokak szerint veszélyeztetett - jövő helyzetéről. A tények megállapítása, a változások mérése persze még nem jelenti egyben azok helyeslését vagy tagadását. A könyv szerepének elemzése éppen azt célozza, hogy megtaláljuk helyét az új körülmények között is.

A litván Leo VLADIMIROV, aki hat éven át az ENSZ könyvtárának volt igazgatója és a Szovjetunió egyik neves könyvtárügyi szakértője, azt elemzi, hogy a tömegkommunikációs eszközök fejlődése és széles körű elterjedése miként hat a könyvekre és a könyvkiadásra; Sam NEILL amerikai szerző pedig ezzel kapcsolatban néhány újszerű megállapításra hívja fel a figyelmet:

- A betűről-betűre, oldalról-oldalra, fejezetről-fejezetre haladó olvasás ideje lejárt.

- Az elektronikus korszakban elmúlt az összefüggés a történet, elbeszélés és a mű között, az újdonságokban, modern művekben nincs a történéseknek egységes fonala.

- A nyomtatott közlések szokatlan külső megjelenése, ötletszerű váltakozása, új tipográfiai megoldások felelnek meg a színes TV társadalmának szaggatott közlésekhez szokott látásmódjához.

- A közlések rögzítését az ismétlés szolgáltatja, a "bőséges példák láncolata". A Gutenberg óta egyoldaluan látásra orientált társadalmi befogadóképesség audio-vizuálisra változott, a könyvek, egyéni érdeklődést, meditálást kielégítő műtárgyak.

Egy amerikai közmondás szerint: "Ami működik, elavul". Az információ a napi élet munkaeszköze, feltétele, hordozására luxus már a könyv. A könyvtárosokat pszichológiai törés érte, a mai ember egyre kevesebbet olvas, - jelzi a Gallup iroda felmérése.

Ugyanakkor a könyvkiadás aranykorát éli, egyetlen év alatt, - 1970-ben - csak a Szovjetunióban 1300 millió könyvet nyomtattak, többet, mint a könyvnyomtatás feltalálása utáni első 150 évben egész Európában. A könyv monopolhelyzetét valóban megdöntötte a mozi, televízió, magnetofon, az elektronika és kibernetika számos figyelemre-méltó ujtása. A könyv megszűnéséről beszélni azonban nem lehet: UNESCO-adatok szerint a világon összesen kiadott művek száma az 1958 évi 285 000-ről 1968-ban 487 000-re emelkedett. A könyvtermelés az általános műveltséggel függ össze és ahhoz, hogy az 1 főre eső könyvkiadási átlag elérje az évi 5 kötetet, Afrikában majdnem huszszorosára, Ázsiában tizenkétszeresére és Dél-Amerikában hatszorosára kell a

könyvkiadást emelni, mert az a különböző kontinenseken jelenleg igen aránytalanul oszlik el. 1969-ben az összes publikált könyvekből Európa, ahol a világ össznépességéből 13% él, 45%-ot adott ki; Ázsiában /Szovjet-Ázsiát nem számítva/, ahol a népesség 56%-a él, a könyvtermelés az egésznek 20%-át tette ki. Dél-Amerikában az 5% lakosság mellett a könyvkiadás 2% volt; Afrikában, ahol a világ népeinek 10%-a él, az összes könyvkiadásból 2%-nyi könyvet publikáltak, vagy még annál is valamivel kevesebbet.

UNESCO-adatok szerint a világon élő 2225 millió felnőttből 800 millió még mindig írástudatlan. A rádió és televízió főleg azokban az országokban válik gyorsan a tömegtájékoztatás eszközévé, ahol nagy számban élnek írni-olvasni nem tudók, és a könyv, a sajtó csak a kevés tanult emberhez szól. De az információ átadásának különböző formái és fokozatai is vannak. Egyszerű tényeket legkönnyebb szóban megérteni /pl. rádióközlemények/. Összetettebb információt a hang képpel illusztrálva könnyebben tesz megérthetővé, míg a legbonyolultabb információk megértéséhez változatlanul az ábrákkal ellátott nyomtatott szöveg a legjobb segítség. A film, a rádió és a televízió megjelenésekor minden alkalommal megjósolták a könyv halálát, a könyv mégis megmaradt a nemzetek kulturájának alapjaul.

Az egyre növekvő mennyiségű sajtótermék tárolása azonban komoly problémát jelent, különösen könyvtárak számára. Előrejelzések szerint pl. a Yale egyetem könyvtárának állománya 2040-re valószínűleg eléri a 200 millió kötetet, ennek elhelyezéséhez pedig 9500 km polcra lenne szükség. Az évi szaporulat, a 12 millió kötet feldolgozása, katalógizálása 6000 alkalmazott munkaidejét igényelné. Ezt a problémát valóban csak a technika új eszközeinek alkalmazásával, a könyvek mikrofilm formájában való tárolásával lehet megoldani, számítógépes adatfeldolgozással.

Az elsődleges problémát nem is a könyvek növekvő mennyisége és ezek elhelyezése okozza, hanem inkább a tudományos és műszaki irodalomnak a szakember számára mind áttekinthetlenebbé váló egyre nagyobb tömege. Vegyészettel foglalkozó folyóirat pl. kb. 10 000 jelenik meg a világon, ezekben mintegy 200 000 cikk foglalkozik vegyészettel és kémiai technológiával. Ehhez évente kb. 5000 könyvet, 30 000 szabadalmi leírást és 20 000 tudományos jelentést publikálnak ugyanebben a témakörben. Ha a szakember az év első napján kezdené ezeket olvasni és heti 40 órát töltene csak olvasással, az év végére a publikált szakirodalomnak kb. 20%-át tudná elolvasni. Más tudományágakban ugyanez a helyzet. Ily módon az elektronikának nagy szerepe lesz a jövő egyre inkább specializálódó könyv-, illetve információ-tárában. A tudományos ismeretek növekedésével, a tudományos és kutatóintézetek differenciálódásával és specializálódásával együtt fognak ezek a könyvtárak is differenciálódni és specializálódni. Ez a fejlődés vonja maga után azt, hogy a könyvtárak a kommunikáció minden eszközével kapcsolódnak egymáshoz, igénybe véve az új technikai eszközök segítségét, melyek ily módon nem ellenségévé válnak a hagyományos könyvnek, hanem segítik annak közkinccsé válását.

/The Library Quarterly, 41.k. 4.sz. 1971. p.311-319./
/The UNESCO Courier, 25.k. 1.sz. 1972.jan. p.13-15./